

HTG Mälumäng 2008/2009

III Voor

Estica I

1. Maahärra, Monsenjäär, Milord, Majesteet, Markii ja Marssal moodustavad ... **Mille?**

2. **Mis?** Ainus rokijaam Eestis. **Kus?** Tallinnas ja selle ümber 70 km raadiuses. **Millal?** 24 h päevas alates 14.01.2002. **Kellele?** Sulle, sest tead, missugune on hea muusika. Meeskonda on kuulunud lühikese eluea jooksul Andres Oja Kolumbus Krisist, Andres Raid, Margus Pilt ja Toomas Ross. Kuulata saab seda raadiojaama Tallinnas ja Harjumaal sagedusel 88.8 MHz. **Mis jaam?**

3. Ta sündis 1943. aastal Eestis, pere põgenes sõja eest Poolasse ja sealt Saksamaa liitlaste poolt okupeeritud osasse, kus viibiti 4 aastat. 1949. aastal emigreerus pere USA-sse. Seal omandas mees hariduse ja töötas mitmes ajalehes enne, kui 1973. aastal valis National Geographic just tema välja 400 kandidaadi seast. Talle anti valida ajakirjaniku või fotograafi ameti vahel, peale jäi esimene, kuigi fotograafiagi ei jäänud unarusse. National Geographicus on ta kirjutanud artikleid Eestist, Baltikumist, laevavakkidest, Berliini müüri langemisest ja intervjuerinud Neil Armstrongi. On kirjutanud raamatu „Eestlane igas sadamas“. **Kes?**



4. Green Christmas on Eesti pikima elueaga rokifestival. Seal on läbi käinud mitmed kodumaised rokkarid: Gunnar Graps ja Magnetic Band, Ultima Thule, Loits, House of Games, Metsatöll. Kui algusaastatel esinesid ainult kodumaised bändid, siis alates 2001. aastast on festivalil üles astunud ka välismaised esinejaid, tuntumad neist on Die Krupps, Liquido, Paradise Lost, Enslaved ja 2008. aastal festivali väisanud Lacuna Coil. **Mis linnas korraldatakse seda reeglina viimasel nädalavahetusel enne jõule toimuvat festivali?**

5. **Heliküsimus:** See saaremaal 1932. aastal sündinud laulja on helilooja Peeter Sauli abikaasa. Aastatega on Eesti raadio fonoteeki jäänud tuhandeid laule ja kontserte. Kuulete teda laulmas lugu, millest oma vägagi eduka töötuse on teinud ansambel Metsatöll. **Kellest on jutt?**



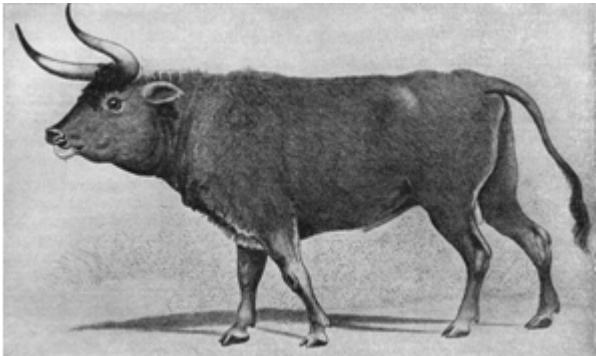
II Loodus

6. Auskulteerimise võttis kasutusele prantsuse arst René Laennec, seda meetodit kasutatakse mitmete haiguste diagnoosimiseks, muuhulgas ka lehmade libedikunihestuse tuvastamiseks. Auskulteerida saab ka ilma abivahenditeta, aga selle jaoks on olemas ka küllalt lihtne riistapuu, milleta mina küll lapsena ühte arsti ette ei kujutanud. **Mis on auskulteerimine?**

7. **Kes teeb häält?** Helisalvestis on võetud Hillar Uudevaldi koduleheküljelt.

8. Tegemine on lümfisüsteemi nakkusega, mis tapab pooled nakatunud inimestest 4-7 päevaga, kui ravi ei anta. Tihti läheb haigus üle vere- või kopsuvormiks. Põhjustajaks on bakter *Yersinia pestis*, kes suudab vastu seista immuunsüsteemi õgirakkude rünnakule ja nende rakkude poolt ära sööduna isegi edasi elada ja poolduda. Haiguse sümptomiteks on muuhulgas tugevalt paistes lümfisõlmed, hingamisraskused, pidev vereoksendamine ja jube valu, mida põhjustab arvatavasti veel elava nakatunu naha lagunemine. Tänapäeval on haigus veel olemas, kuid küllaltki vähelevinud ja õigeaegse avastamise korral kergelt täiesti väljaravitav. **Mis haigusest on jutt?**

9. Pildil kujutatud loom on ladina keeles *Bos primigenius*, ta on praegu välja surnud, kui mitte arvestada tänapäeval laialt levinud looma, keda mõnikord peetakse küsitava looma alamliigiks *Bos primigenius taurus*. Viimane teadaolev loom, üks emane, lasti Poolas aastal 1627. Tegemine oli väga tugeva ja agressiivse loomaga, isegi hundid olid tema vastu jõuetud ja arvatakse, et ka inimesed väga vanadel aegadel ei julgenud teda küttida, sest vastavate aegade inimeste laagrikohtadest ei leita peaaegu üldse tema luid. **Mis loom?**



10. Selle keskuse töö sai alguse aastal 1969. aastal, mil Nigula looduskaitseala direktori Henn Vilbaste eestvedamisel ehitati väike Helgoland tüüpi mõrdpüünis. Kuna tulemused olid paljulubavad, suurendati järgmisel aastal püünise mõõtmeid ning ühineti rahvusvahelise ränduurimisprogrammiga "Operatsioon Baltika", nii kaunistabki rannamaastikku hiigelsuur mõrd, mida on muuhulgas kasutatud ka kiilide uurimiseks. Pilt jaama mõrdpüünisest on ka siin toodud. **Mis uurimiskeskust on kirjeldatud?**



III Ajalugu ja usk

11. Tuntud akronüümi saaksime ladinakeelsest vastest fraasile „Jeesus Nazarethist, juutide kuningas“. Paljudel kunstiteostel võib seda kohata Jeesuse risti päitsis.

Nimetage see neljatäheline akronüüm.

12. Ajavahemikul 1663-1813 vermiti Inglismaal kuldmünte, mis said nime ühe Loode-Aafrika riigi (piirkonna) järgi. See maa oli tuntud oma kullarikkuse poolest. Paljude ilukirjanduslike teoste lehekülgedel äritsetakse just nende müntidega. Pikalt pärast mündi kasutusest kadumist on selle nimega kutsutud 21 šillingi suurust summat (1,05 £). **Mis nime kandsid need mündid?**

13. **Mis linn?** Suur hoone esimesel pildil tähistavat ühe väga kuulsa mehe matmiskohta.



14. Pildil nähtava daami viimased sõnad oma timukale olid väidetavalt: „*Monsieur*, ma palun vabandust. Ma ei teinud seda meelega.“ (naine oli timukale varba peale astunud) **Kes?**



15. Küsitava saare halduskeskuseks on Hobart ning algselt kandis saar nime Van Diemensi Maa. Van Diemens oli saare avastaja sponsor, kellele too tahtis komplimenti teha, nimetades saare tema järgi. 1856. Aastal hakkas saar siiski kandma oma avastaja nime. See saar on pindalalt Eestist suurem. **Mis saar?**

IV Sport

16. Eestlastegi jaoks võrdlemisi edukatel 10 tantsu maailmameistrivõistlustel võrreldakse oskusi 5 Ladina-Ameerika ja 5 standardtantsus. Nendest esimeste hulka kuuluvad samba, rumba, paso doble ja veel kaks tantsu. **Nimetage need!**

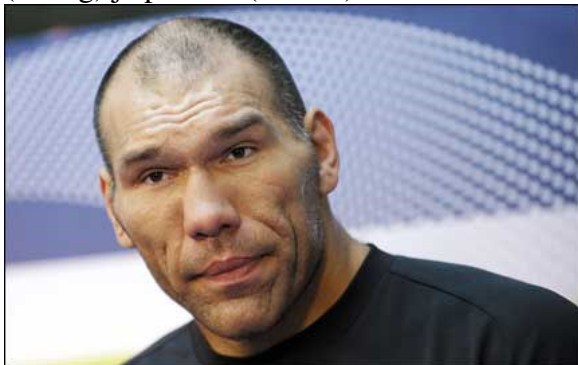
17. **Millise liiga võitjaid pärjatakse Vince Lombardi nime kandva karikaga?** Eelmisel hooajal tegi küsitavas liigas kaasa 32 meeskonda ja finaali lõppskooriks oli 27:23.



18. Need on väidetavalt maailma ümaraimad ja veekindlaimad jalgpallid. **Mis nime all tunneme kõrvalolevaid palle?**

19. Selle mängu eelkäija tekkis 6. sajandi paiku Indias ning kandis tšaturanga nime. Sealt levis see nii itta kui läände: Hiinas kannab sarnane mäng nime *xiangqi* ja Jaapanis *shogi*. Euroopasse jõudis Pärsia ja Bütsantsi kaudu, peamised tänapäevased reeglid võeti kasutusele 14. - 15. sajandil Itaalias. Eestis hakati mängu populariseerima 1880ndatel. **Millega on tegu?**

20. Pildil olevat poksijat teatakse muuhulgas kui Koletis Idast, Vene Hiiglane, Shrek, Lurch, Jõutorn, King Kong, Kaheksas Maailmaime jne – igatpidi kohased nimed arvestades mehe kaalu (148kg) ja pikkust (213cm). **Kuidas kõlab aga mehe kodanikunimi?**



V Varia

21. Ühe surnud kuulsa mehe kaks poega. **Nimetage nende ühine perekonnanimi.**



22. **Missugune vene ansambel kannab Ameerika näitlejannaga sama nime?** Ansambel moodustati 2003. aastal vendade Sergei and Vladimir Kristovski poolt. Debüütalbum kannab nime "V Gorode N".

23. ... on sõltumatu ja erapooletu ajaleht, asutatud 1990. aastal. Nädalaleht ... ilmub neljapäeviti. See leht räägib elust nii, nagu see praeguses Eestis on. ... annab hingetuge neile, kel on raske, ning peab oma lugejaks ka neid, kes on jäänud säravast elust kõrvale. Ennekõike on leht suunatud eakatele, invaliididele ja suurtele peredele. Viimastel aastatel suurt populaarsust nautinud romaanisari kannab samasugust nime. **Mis ajaleht?**

24. Arvatavasti pole vale väide, et allolevate piltide autor on Jaapani läbi aegade tuntuim kunstnik (kui Yoko Ono kõrvale jätta). Ta oli üks esimesi, kes kasutas sõna „manga“ oma teoste kohta. Lisaks on küsitav umbes 30 000 teose autor. **Võtame endale julguse küsida tema nime.**



25. Kuulete 1967. aastal sündinud prantsuse house muusika dj-d kodanikunimega Christophe Le Friant. Ta on kasutanud ka pseudonüüme The Mighty Bop ja Reminiscence Quartet. 2005. aastal saavutas tema singel „Love generation“ terves Euroopas suure populaarsuse, veel on tuntud lood „World, hold on“, „Sound of freedom“, „Rock this party“. **Millise pseudonüümi all on mees kõige paremini tuntud?**



VI Meelelahutus

26. Esitaja?



27. Nende elu on väga karm, seda tõestab ka fakt, et neile makstavad kindlustussummad on ühed kõrgeimad profispordis. ... on tuntud oma väikse kasvu ja madala kaalu poolest. Kaalu madalal hoidmiseks on neil palju erinevaid meetodeid: pikad saunas veedetud perioodid, kaalu langetavad ained ja ka anorektikute lemmiknipp, näpud kurku, on ... seas väga levinud. Kui kaamelite võiduajamistel on ratsanikuks viimasel ajal ka robotid, siis hobuste seljas kihutavad võidu endiselt inimesed. Briti huumorisarjas „Big train“ on nad mitmes sketšis osalised. Kuulsamad nimed: G. R. Carter, Lester Piggott, Frankie Dettori. **Kellest on jutt?**



28. Hiljuti möödus Louis Braille sünnist 200 aastat. Selle sündmuse tähistamiseks korraldati ka Tartus mitmeid üritusi. **Mille leiutas Louis Braille (pildil)?**



29. See Norra juurtega inglise kirjanik on ennekõike tuntud oma lasteraamatuga „Charlie ja šokolaadivabrik“. Selle jaoks sai ta inspiratsiooni oma kooliajast, mil ta oli koos oma kaasõpilastega šokolaadivabriku proovimaitsejaks. Varasel loomeperioodil kirjutas ta rohkem täiskasvanutele, pannes kirja sõjateemalisi või kummalise kiiksuga jutte. Levinud on näide jutust, kus naine tapab oma mehe külmutatud lambajalaga, praeb siis mõrvarelva ja serveerib politseinikele. Inspiratsiooni oma kirjanikuteel oli talle andnud näiteks II maailmasõjaaegne lennuõnnetus Liibüa kõrbes, milles tal mõranes kolju ja murdus nina. Hakkamist täis mees istus pärast pikka paranemisperioodi taas piloodikabiini, kuid korduvad minestushood sundisid ta sealt igaveseks lahkuma. **Kes?**

30. Tom on kuusteist ja küsib elult täpselt niipalju, kui mõnusaks äraolemiseks hädavajalik. Tallinna kesklinnas toimuva autoplahvatuse tagajärjel satub Tom haiglasse, ühte palatisse tšetšeen Arturiga, sõjas perekonna kaotanud salapärase ja karmi mehega. Kuna politsei usub kindlalt, et tal on Eestis oma missioon täita, aitab Tom tal põgeneda. Ühine reetmiste ja kättemaksu teekond toob vähehaaval nähtavale selle, mida sügaval hingesopis varjul on hoitud. Silmitsi hirmutava tegelikkusega peavad mõlemad tegema omad valikud. **Mis film?**

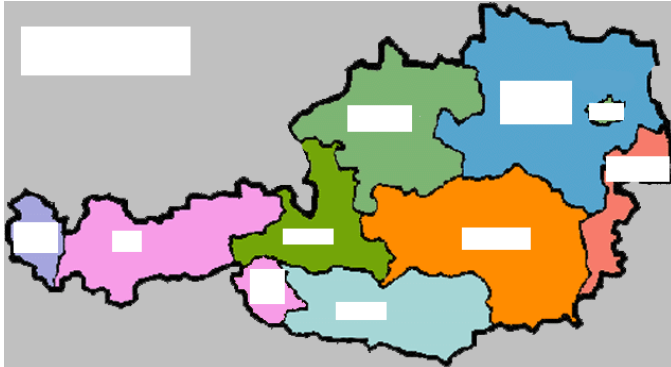
VII Geograafia

31. Mis maakonna vapp? (Valged tähed sinisel taustal)



32. Mis eesti jõgi on suurima valgalaga?

33. Mis riik?



34. Portugali keeles kannab see neem nime *Cabo da Boa Esperanç*. Meresõitja Bartolomeu Dias andis sellele esialgu nime Tormide neem, mis hiljem muudeti kuningas João II käsul. Selle koordinaadid on 34°21'29" S 18°28'19" E.

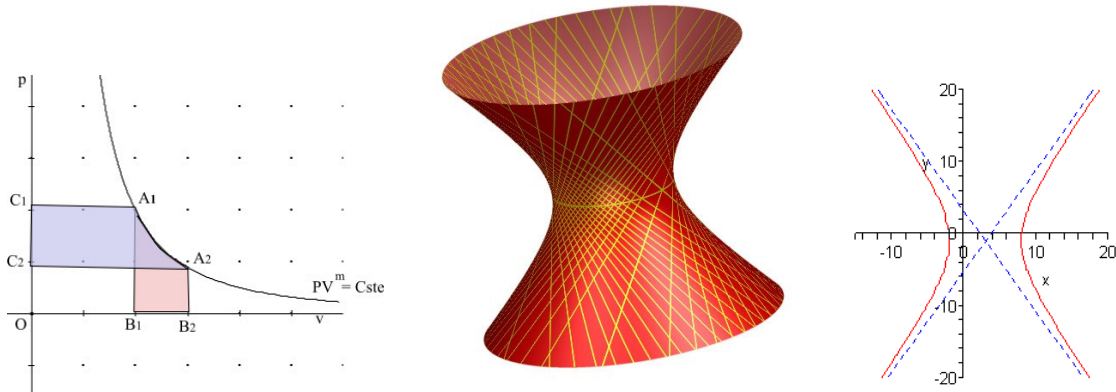
Mis neem?

35. Kes/mis on krai?

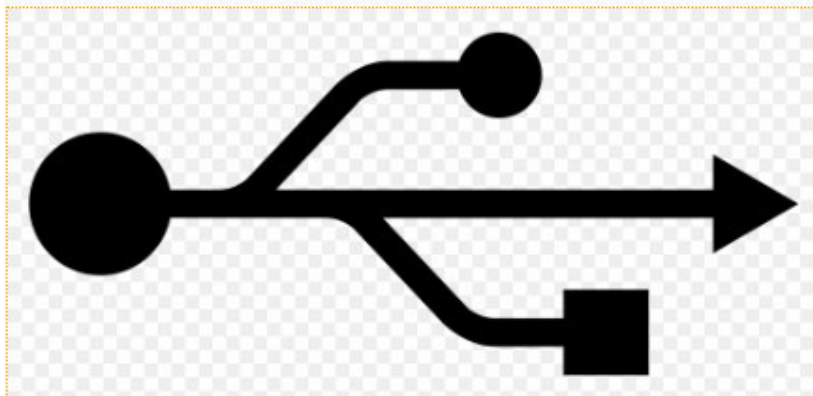
VIII Teadus ja tehnika

36. Nime on see seade saanud ühe prantsuse füüsiku järgi, esimene avalik esitus toimus 1851. aastal, kuulsaim ... asub Pariisis Pantheonis, üks uhkemaid töötas aastaid Leningradis Iisaku katedraalis, ka Tartu ülikooli füüsika hoones Tähe tänaval on üks selline. Seda kasutatakse Maa pöörlemise näitlikustamiseks ja mõõtmiseks. Umberto Eco 1988. aastal ilmunud romaan kannab seadmega sama nime. **Millest on jutt?**

37. Keskmisel pildil olev kolmemõõtmeline keha on saadud tema kahemõõtmelise kaaslase pöörlemisel ümber vastava telje. Gaasi isotermlisel paisumisel on graafikuks seesama kahemõõtmeline joon. **Kuidas on selle ruumilise keha nimetus?**

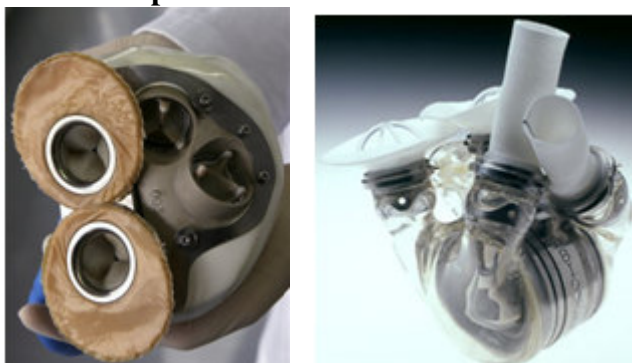


38. Mis logo?



39. Hiljuti ilmus eesti keeles saksa kirjanduse kahe viimase aastakümne kõige menukam romaan – Daniel Kehlmanni „Maailma mõõtmine“. See on romaan teaduse ajaloost, peategelasteks kaks maailmakuulsat teadlast, üks neist matemaatik, kirjutas 24 aastast oma põhiteose aritmeetilisi uurimusi (1801), teine loodusteadlane ja geograaf pani peateose „Kosmos“ kirja alles elu lõpul (5 köidet, ilmus 1845-62). **Kes on need teadlased, keda noor saksa kirjanik Kehlmann huumori ja sümpaatiaga oma teoses käsitleb?**

40. Mis on pildil?



IX Poliitika ja kultuur

41. Selle Araabia telekompanii nimi tähendab eesti keelde tõlgituna „Saar“ (või ka „Poolsaar“). Uudised Osamalt ja tema kamraadidelt jõuavad maailma meediasse tihti just selle organisatsiooni kaudu. Kompaniile kuuluv sama nime kandev telekanal andis eetrisse ka esimese „11. septembri“ järgse intervjuu Bin Ladeniga. Peakorter asub Dohas Kataris. **Mis telekompanii?**

42. Näete Ühendriikides 1865. Aastal asutatud organisatsiooni logo. Loojateks olid lüüasaanud lõunaosariiklaste armee veteranid. Lisaks paljule muule ei meeldi neile katoliiklus ja ametiühingud. Nende populaarsuse kasvule aitas kindlasti kaasa üliedukas tummfilm „The Birth of a nation“ (1915). **Mis ühing?**



43. 28 jaanuar - 1 veebruar toimus järjekordne "World Economic Forum", kus kohtusid maailma äri, majanduse ning riikide tipud. Selle 1971 aastal asutatud mittetulundusliku organisatsiooni kohtumine toimub traditsiooniliselt alati ühes Šveitsi linnas. **Mis on selle koha nimi?**

44. 1. veebruaril astus ametisse Islandi uus peaminister Johanna Sigurdardottir. Teda loetakse ühes tema isikuomaduses esimeseks peaministriks maailmas. **Miks?**

45. Ta on sündinud 26. septembril 1961 Võrus. Ta on Eesti poliitik ja ajakirjanik. Hetkel on ta Euroopa Parlamendi liige. (kuulub Sotsiaaldemokraatlikku erkonda ning on Europarlamendi Sotsiaaldemokraatlikus fraktsioonis). Enne Europarlamendi kandideerimist oli ta vabakutseline ajakirjanik, muuhulgas ka saate "Välimääraja" saatejuht ning kuukirja "Diplomaatia" peatoimetaja. **Kes?**



X Kultuur

46. **Helilooja? Kuuldav lugu on tuntud EBU (European Broadcast Union) signatuurina.**



47. **Mis on Kerttu Rakke kodanikunimi?**

48. Vana Kreeka skulptori Polykleitose tuntuim skulptuur oli Antiik-Kreekas trendiloojaks, seda kutsuti isegi „Kaanoniks“. Umberto Eco on kirjutanud: „Polykleitose Kaanonis ei ole aga kindlaksmääratud ühikuid: pea peab suhtuma kehasse nagu keha jalgadesse jne. Kriteerium on orgaaniline, osadevahelised suhted sõltuvad keha liikumisest, perspektiivi muutumisest ja figuuri kohandumisest vaataja positsiooniga.“

Mis nime all tunnevad eestlased seda skulptuuri?

49. **Kunstnik?**



50. **Kes?**



Küsimuste autorid: Ants Siim(AS), Kaarel Siim(KS), Madis Hurt(MH), Enno Kirsimäe(EK), Remo Jõgela(RJ), Mark Gimbutas(MG)

Vatused:

1. M-klubi (KS)
2. Raadio Mania (KS)
3. Priit Vesilind (KS)
4. Rakveres (KS)
5. Heli Lääts „Oma laulu ei leia ma üles“ (KS)
6. Kehasiseste häälte kuulamine (MG)
7. Rohekärnkonn, kahepaikne annab 1p (MG)
8. Katk või muhkkatk (MG)
9. Tarvas ehk ürgveis. Ürgpiison 1p (MG)
10. Kabli linnu jaam (MG)
11. INRI(AS)
12. Gini (Guinea järgi) (AS)
13. Mediina (AS)
14. Marie Antoinette (AS)
15. Tasmaania (AS)
16. Tšatša, džaiiv (MH)
17. NFL (*National Football League*), professionaalse ameerika jalgpalli liiga (MH)
18. +Teamgeist (MH)
19. Male (MH)
20. Nikolai Valujev (MH)
21. (Julian ja Sean) Lennon (AS)
22. Uma Thurman (RJ)
23. Videvik (AS)
24. Katsushika Hokusai (AS)
25. Bob Sinclar „Love generation“ (KS)
26. MGMT (endine Management) „Time to pretend“ (KS)
27. Džokid (KS)
28. Pimedate kirja (AS)
29. Roald Dahl (AS)
30. Vasha (RJ)
31. Valgamaa (RJ)
32. Narva jõgi (RJ)
33. Austria (AS)
34. Hea Lootuse neem (AS)
35. Venemaa 1. järgu haldusüksus (RJ)
36. Foucault' pendel (KS)
37. Hüperboloid (KS)
38. USB (EK)
39. Carl Friedrich Gauss ja Alexander von Humboldt (KS)
40. Kunstsüda (KS)
41. Al Jazeera (AS)
42. Ku Klux Klan (EK)
43. Davos (EK)
44. Lesbi (EK)
45. Marianne Mikko (EK)
46. Marc Antoine Charpentier prelüüd „Te Deum“-ist (KS)
47. Kadi Kuus (RJ)
48. Odakandja (AS)
49. Leonardo Da Vinci (AS)
50. Jaan Pehk (RJ)